

Yeni Zelanda'da Orta Vadeli Harcama Sistemi ve Türkiye için Alınacak Dersler

Z. Zeren ÇAKMAK^(*)

Dilek MEYDAN^(**)

Özet

Orta vadeli harcama sistemi, orta vadeli planlamanın en önemli araçlarından biri olup devlet bütçesinin hazırlanma sürecine temel teşkil etmektedir. Genel olarak orta vadeli harcama çerçevesi, hükümetlerin orta vadeli mali stratejilerini ve gelir-gider tavanlarını kapsayan bir belgedir. Bu çalışmada Yeni Zelanda'da orta vadeli harcama sisteminin açıklanması ve söz konusu sistemin başarılı yönlerinin Türkiye'deki orta vadeli harcama sistemi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bütçe süreci, orta vadeli harcama çerçevesi.*

Abstract

Medium term expenditure framework is one of the most important instruments of the medium term planning and constitutes for state budget preparation process. In general, medium term expenditure framework is a document including medium term fiscal strategies of governments and budgetary revenue and expenditure ceilings. In this study it is aimed to analyze the medium term expenditure framework in New Zealand and evaluate the successful aspects of the system in terms of the medium term expenditure framework in Turkey.

Key Words: *Budget process, medium term expenditure framework.*

1.Giriş

Devletin ekonomiyi yönlendirmek amacı ile kullandığı temel maliye politikası araçlarından biri olan bütçe, belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminlerini gösteren ve önceden belirlenmiş olan süreçlerden geçerek hazırlanıp yürürlüğe konulan bir belgedir. Bütçe Kanunu ve ekli dokümanlarında belirlenen temel maliye politikası öncelik ve hedefleri ile hükümetler, ekonomiyi büyük ölçüde yönlendirmektedir. Ekonominin yönlendirilmesi nokta-

^(*) Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Devlet Bütçe Uzmanı

^(**) Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Devlet Bütçe Uzman Yardımcısı

sında orta vadeli planlama araçlarının bütçe hazırlık süreçlerine dahil edilmesi ve bütçe büyüklüklerinin oluşturulmasında, daha önceden belirlenmiş olan orta vadeli mali stratejilerin temel çıkış noktası olarak kabul edilmesi kritik önem taşımaktadır. Bu kapsamda orta vadeli harcama çerçevesi, hükümetlerin orta vadeli mali stratejilerini ve bütçe büyüklüklerini oluşturan gelir-gider tavanlarını kapsayan bir belge olarak ifade edilebilir.

Temel olarak kamuda şeffaflık, hesap verilebilirlik ve etkinliği sağlama amaçlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan orta vadeli harcama anlayışı, son yıllarda özellikle gelişmiş ülkeler arasında oldukça kabul gören bir uygulama haline gelmiştir. Orta vadeli harcama çerçevesine geçiş genelde maliye politikasını disipline etmeye dönük ihtiyacın ortaya çıktığı zamanlara denk gelmektedir. Özellikle bütçe açıklarının ve kamu borçlarının yüksek seviyelere çıktığı dönemlerde maliye politikasına bu tür kuralların getirildiği görülmektedir.

Bu çalışmada Yeni Zelanda'da orta vadeli harcama sistemi, devlet bütçesinin hazırlanma ve yasalaşma sürecine de yer verilerek ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. Bütçe sürecinin işleyişi anlatılırken sürece dahil olan kurumlar ile bunların görevleri ve parlamento yapısına ilişkin bilgilere yer verilerek Yeni Zelanda yönetim yapısı ile ilgili bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Daha sonra Yeni Zelanda'da uygulanan orta vadeli harcama sisteminin başarılı yönleri, Türkiye'de uygulanmakta olan orta vadeli harcama sisteminde karşılaşılan sorunlar bağlamında değerlendirilmiştir.

2. Orta Vadeli Harcama Sistemi

Yeni Zelanda'da 1970'li yıllar ve devamında yaşanan kriz süreci sonrasında gerek devlet sisteminde gerekse mali yönetim sisteminde kapsamlı reform çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, Yeni Zelanda'da 1989 tarihli Kamu Maliye Kanunu ve 1994 yılında çıkarılan Mali Sorumluluk Kanunu ile mali yönetime ve bütçelemeye yönelik kurumsal düzenlemeler getirilmiş ve hükümetin mali politikalarla ilgili olan karar alma sürecini güçlendirmek ve kamuoyunu mali politikalar hakkında daha fazla bilgilendirmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle şeffaflığın ve sorumluluğun artırılarak mali disiplinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca hizmet etmek üzere öncelikle bütçe süreci boyunca düzenli raporlama ilkesi benimsenmiştir (Blöndal, 2004: 313).

Yeni Zelanda'da orta vadeli harcama sistemi, ekonomik şartlarda meydana gelebilecek değişikliklere cevap verebilmek adına hükümete daha fazla politik esneklik tanıyan bir sistemdir. Söz konusu sistem çok yıllık projeksiyonların yapılmasına yardımcı olmak üzere kullanılmakta ve ülkenin ekonomik ve mali durumunu ortaya koymaktadır.

Yeni Zelanda'da orta vadeli harcama çerçevesinin oluşturulmasında çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ele alınacak olan Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu ile Mali Strateji Raporu temel araçlar olarak kullanılmaktadır. Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporunda bütçe kanununun ilgili olduğu yıla ve izleyen 2 yıla ilişkin ekonomik ve mali tahminlere yer verilmektedir. Bu tahminler ekonomik ve mali yapıyı ortaya koymakta ve karşılaştırılması muhtemel mali riskleri özetlemektedir. Hükümetin mali stratejisini ortaya koyan Mali Strateji Raporunda ise 3 yıl için belirlenen kısa vadeli niyetler ile minimum 10 yıllık projeksiyonları içeren uzun vadeli amaçlara yer verilmektedir.

3. Bütçeleme Süreci

Yeni Zelanda'da mali yıl 1 Temmuz'da başlamakta ve takip eden Haziran ayı sonuna kadar tamamlanmaktadır. Yeni Zelanda'da gelecek üç yılı kapsayacak şekilde hazırlanan büt-

çeler, hükümetin her yılın Temmuz-Haziran dönemi için hazırlamış olduğu bir mali plan niteliğindedir (The Treasury of New Zealand, 1996: 21).

Bütçe sürecinde, bakanlıklar ve bakanlıkların alt birimleri (departmanlar), bütçe stratejilerini ve büyüklüklerini gelecek üç yılı göz önüne alarak oluşturmaktadır. Bütçeleme, hükümetlerin uzun vadeli mali plan yapmasına ve kaynakların önceliklere göre dağıtılmasına imkan tanımaktadır.

Mali yıl başlamadan önce bakanlıklar, ilgili departmanlara kaynak tahsisatları konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Bakanlık tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanan ödenek tekliflerine, “Yıllık Ödenek Tahminleri” (Estimates/ Estimates of Annual Appropriations) belgesinde yer verilmektedir. Yıllık ödenek tahminleri; resmi bir doküman olup talep edilen kaynaklara (ödeneklere) ilişkin bilgileri içermektedir. Bu doküman parlamentoya sunulmaktadır. Bu belgede, ayrı ayrı her bakanlığın bünyesindeki her bir çıktı sınıfı için ihtiyaç duyulan ödenek miktarlarına yer verilmektedir (Treasury of New Zealand, 1996: 21).

Yeni Zelanda’da bütçenin hazırlanması, temel olarak şu başlıklara ayrılmaktadır:

- Stratejik aşama,
- Bakanlık bütçelerinin hazırlanması ve yeni politika tekliflerinde bulunulması,
- Bütçe tavanlarının, ilave harcama taleplerinin ve yeni politika tekliflerinin gözden geçirilmesi.
- Bu tasniften yola çıkılarak Yeni Zelanda’da planlama ve bütçeleme süreci özet olarak aşağıdaki gibi açıklanabilir:

Stratejik Aşama

Yeni Zelanda bütçeleme süreci *Stratejik Aşama* olarak ifade edilen çalışmalar ile başlamaktadır. Çok yıllık projeksiyonların yapıldığı bu çalışmalar, mali yıl başlangıcında yani Temmuz ayında başlamakta ve normal koşullarda Aralık ayı sonuna kadar devam etmektedir. Söz konusu çalışmalar, çok yıllık bütçelemeye ilişkin çerçeveyi de ortaya koymaktadır. Bu aşamada alınan bütün kararlar, Mali Sorumluluk Kanununun bir gereği olarak Bütçe Politika Beyanında yayımlanarak 31 Mart’a kadar parlamentoya sunulmaktadır (Treasury of New Zealand, 1996: 22).

Bu süreçte hükümet, mevcut ve öngörülen ekonomik yapı içerisinde gelecek üç yıl için bütçe stratejilerini ve amaçlarını kararlaştırmakta, bu yolla kısa ve uzun vadede niyetlerini ve amaçlarını önceden açıklamaktadır (Blöndal, 2004: 324). Bakanlıklar bütçe tekliflerini hazırlarken, stratejik aşamada belirlenmiş olan söz konusu öncelikleri, kısa vadeli niyetleri ve uzun vadeli amaçları temel çıkış noktası olarak kabul etmektedir.

Stratejik çalışmaların güvenilir temellere dayandırılması amacıyla Hazine tarafından yayımlanan *Altı Aylık Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporundan* faydalanılmaktadır. Bu raporda ortaya konulan son altı aylık döneme ilişkin ekonomik durum, kamusal büyüklüklerin gelişimi ve ortaya çıkan yeni koşullar, stratejik çalışmalar kapsamında oluşturulan kısa ve uzun vadeli projeksiyonlara yansıtılmaktadır (Treasury of New Zealand, 2007: 13).

Mali yılın başında yapılan ve çok yıllık bütçeleme çalışmalarının temelini oluşturan stratejik çalışmaların temel ürünü *Bütçe Politikası Beyanı* (*Budget Policy Statement*) isimli belgedir. Bu belge 1989 tarihli Kamu Maliye Kanununa göre Hazine tarafından hazırlanmakta ve Maliye Bakanının imzası ile yayımlanmaktadır (Treasury of New Zealand, 2007: 14).

Bütçe Politikası Beyanı belgesinde harcamaları, gelirleri ve borç düzeylerini içine alacak şekilde hükümetin *kısa vadeli niyetleri (short term fiscal intentions)*, *uzun vadeli amaçları (long term fiscal objectives)* ve *mali önceliklerine (priorities)* ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Mali Sorumluluk Kanununun bir gereği olarak yayımlanan bu belge, en geç 31 Mart tarihine kadar parlamentoya sunulmaktadır (The Treasury of New Zealand, 1996: 24).

Bakanlık Bütçe Tekliflerinin Hazırlanması ve Yeni Politika Tekliflerinin Yapılması

Stratejik aşamanın tamamlanmasını takiben bakanlar ve üst yöneticiler, gelecek yıla ilişkin bütçelerini hazırlarlar. Bakanlıklar bütçelerini hazırlarken; bir yandan da izleyen iki yıla ilişkin bütçe öngörülerini de hazırlanmaktadır. Ayrıca bu aşamada, bakanlıklar bütçe tekliflerini oluştururken politikalarını da gözden geçirmekte ve harcama ve gelir düzeylerini etkileyecek yeni politika tekliflerinde bulunmaktadır. Bu teklifler, daha önce stratejik aşamada belirlenmiş bütçe öncelikleri ve mali göstergeler ile tutarlı olmalıdır (Treasury of New Zealand, 1996: 22).

Bütçe Büyüklüklerinin Gözden Geçirilmesi

Bakanlıklar ödenek tekliflerini hazırladıktan ve bütçeleriyle ilgili çalışmaları yaptıktan sonra, önlerine çıkan tablo çerçevesinde, bütçelerinin kaynak dengesini gelecek yıl ve takip eden iki yıl için tekrar gözden geçirmektedir.

Bakanlıkların, gelecek yıl ve izleyen iki yıl için belirlenmiş olan temel bütçe büyüklükleri içinde kalması beklenmektedir. Ancak belirlenmiş olan bu temel büyüklükleri aşmamak kaydıyla harcama kalemleri (girdiler) arasında değişiklik yapılmasına izin verilmektedir (Blöndal, 2004: 324). Temel bütçe büyüklüklerinin değiştirilemediği bu sistem ile maliyetlerde artışa ve hükümetin mali ve siyasi hedeflerinden sapmalara yol açabilecek ilave harcamalara izin verilmemektedir. Bu sayede orta vadeli planlamanın doğruluğu ve yerindedeliği güvence altına alınmış olmaktadır.

Bütçe kanunlaşmadan önce bakanlıklar, temel bütçe büyüklüklerinin değiştirilmesini talep edebilmektedir. Bu talepler, bütçe büyüklüklerinin gözden geçirilmesi aşamasında Kabine tarafından incelenmektedir. Temel bütçe büyüklüklerinde değişiklik yapılması sıkı kurallara bağlanmıştır. Gelecek yıl temel harcama büyüklüklerinin gözden geçirilmesi sırasında ayrıca bakanlar ve üst yöneticiler, cari yıl içinde ortaya çıkabilecek ilave harcama taleplerini de karara bağlamaktadır. Ödeneklerde değişiklik öngören, sermaye yatırımlarında artışa yol açan ilave harcama teklifleri ile çıktı fiyatlarını ve harcamaları değiştiren ilave harcama talepleri için parlamentonun onayı aranmaktadır. Bu tip ilave harcama talepleri, parlamento tarafından onaylandıktan sonra bütçeye eklenmektedir. Bu dönemde ayrıca, bakanlıkların gelir ve harcama seviyelerini, düşüş veya artış yönünde etkileyebilecek yeni politika teklifleri de ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Yeni politika tekliflerinin Bütçe Politikası Beyanında açıklanan kısa vadeli niyetler ve hükümet stratejileri ile uyumu Kabine tarafından değerlendirilmektedir.

Tüm bu aşamalar tamamlandıktan sonra hazırlanan bütçe bir paket halinde Maliye Bakanı tarafından Meclise sunulmaktadır. Meclise bir paket halinde gelen bütçe dokümanları şu ana başlıklardan oluşmaktadır;

- Gelecek mali yıl için hazırlanan Tahsisat Bütçesi (Votes) Kanunu,
- Bütçe Konuşması ve Mali Strateji Raporu,

- Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu,
- Bütçe Tahsisatları (Tahminleri),
- Bölümlerin (Departmanların) Tahmin Raporları (Yılmaz, 1999:60).

Bütçe ile Birlikte Parlamentoya Sunulan Dokümanlar

Bütçe Kanunu (Appropriation Bill); Bakanlıklar tarafından taahhüt edilen hizmetler, çıktı bazlı olarak hazırlanan bütçe kanununda fonksiyonlar halinde gösterilmektedir. Ayrıca bütçe kanununda 3 yıllık mali projeksiyonlara da yer verilmektedir.

Bütçe Konuşması (Budget Speech); Parlamento İç Tüzüğü'ne göre bütçenin parlamentoda ikinci kez okunması sırasında hükümetin bütçesine ilişkin olarak yaptığı açıklamadır (Treasury of New Zealand, 2007: 22).

Mali Strateji Raporu (Fiscal Strategy Report); Mali Strateji Raporu 3 yıl için belirlenen kısa vadeli niyetler ile minimum 10 yıllık projeksiyonları içeren uzun vadeli amaçları içermektedir. Ayrıca Bütçe Politikası Beyanında ortaya konan kısa vadeli niyetlerle uzun vadeli amaçların tutarlılığı değerlendirilir.

Bütçe Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu (Budget Economic and Fiscal Updates); Hazine tarafından hazırlanan bu rapor, makroekonomik tahminlerin yer aldığı Aralık Ayı Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporunun, bütçenin parlamentoya sunulması sırasında revize edilmesi ile oluşturulmaktadır.

Bakanlık Bütçe Tahminleri (Estimates); Her bir bakanlık tarafından çıktı bazlı olarak hazırlanan bütçeler parlamentoya sunulmaktadır. Tahminlerde; ödenek detayları, departmanların bilânçoları ile performans bilgilerine vs. yer verilmektedir.

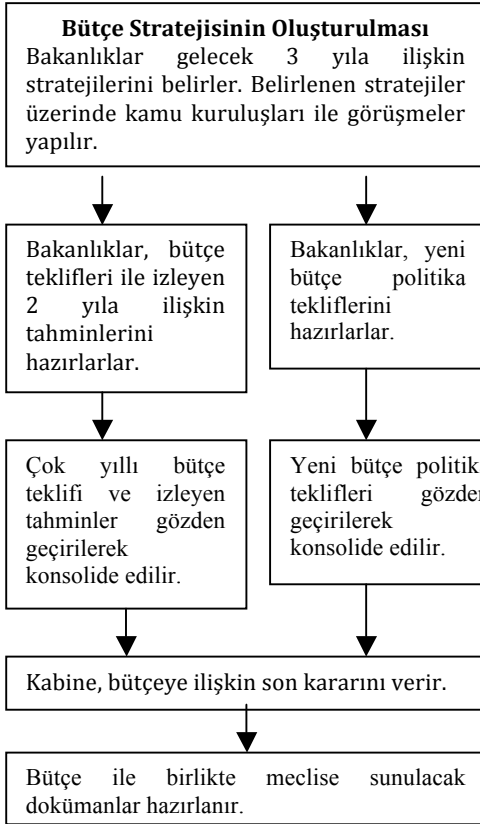
Departman Tahminleri (Departmental Forecast Report); Bu rapor ile kamu kuruluşlarının performans seviyeleri görülmüş olur. Bu raporlar, departmanlardan sorumlu olan ilgili bakanlık adına Maliye Bakanlığı tarafından parlamentoya sunulmaktadır.

Bütçe hazırlık çalışmaları sırasında hazırlanmış olan Mali Strateji Raporu, Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu ile Tahminler, Maliye ve Harca Komisyonunun incelemesine sunulmaktadır. Maliye ve Harca Komisyonu, her bir bakanlığın bütçesini ilgili olduğu sektörel komisyona sevk eder. Sektörel komisyonlar kendilerine gelen bakanlık bütçe tekliflerinde yer alan harcama tavanlarını ve ödenek taleplerini incelemektedir. Her bir sektörel komisyon, yaptığı incelemelerin sonuçlarını bir raporla 2 ay içinde parlamentoya sunmaktadır. Maliye ve Harca Komisyonu ise Mali Strateji Raporu ve Bütçe Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu üzerindeki incelemelerini de tamamlamaktadır. Parlamentoda Bütçe Kanunu üzerinde yapılan son incelemeler bütçenin parlamentoya gelişinden itibaren 3 ay içinde tamamlanmaktadır. Son görüşmelerde ayrıca Mali Strateji Raporu, Bütçe Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu ve Maliye ve Harca Komisyonu Raporu da ele alınmaktadır. Bu aşama da tamamlandıktan sonra bütçe Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmiş olur ve akabinde Kraliçeye bağlı Genel Valinin onayı alındığında bütçe yasalaşmış olur (Treasury of New Zealand, 1996: 26-27).

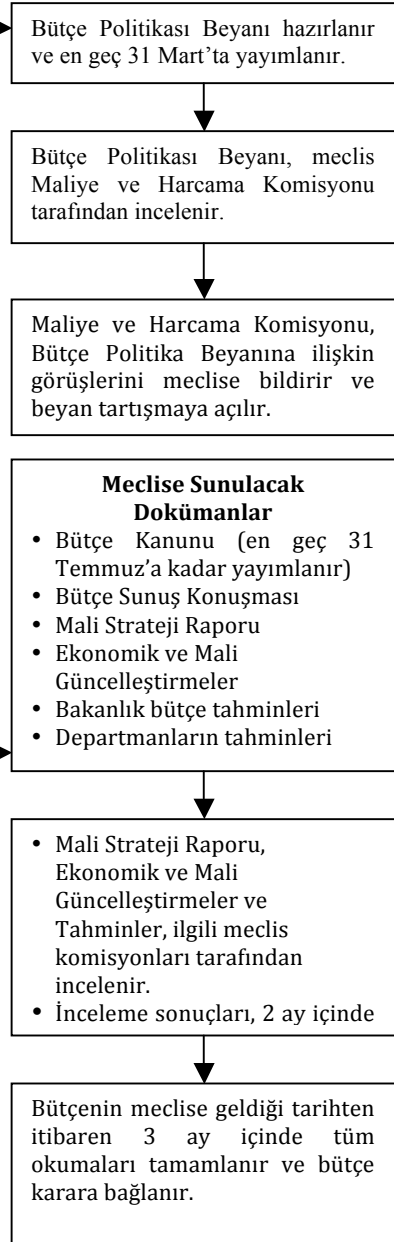
Yeni Zelanda bütçesinin hazırlanma süreci ile parlamentodan geçirilerek yasalaşması aşağıdaki gibi şematize edilebilir¹:

¹ <http://www.treasury.govt.nz/budget/process> (Erişim Tarihi: 29/4/2008)

Bütçenin Hazırlanması

Parlamento Aşaması

Çok Yıllı Bütçeleme Sisteminin Temel Ürünleri ve Projeksiyon Yılları²

	Cari Yıl	Tahmini Yapılan Yıl	İzleyen 1. Yıl	İzleyen 2. Yıl	Sonraki Yıllar
Altı Aylık Ekonomik ve Mali Güncelleştirme	→				
Bütçe Politikası Beyanı (Şubat/Mart)	→				
Bütçe Paketi (Mart-Temmuz)					
Bütçe Sunuş Konuşması					
Mali Strateji Raporu	10 Yıllık Projeksiyonlar →				
Bütçe Ekonomik ve Mali Güncelleştirme	→				
Ödenek Tahminleri		→			
Departman Tahmin Raporları		→			
Ödenek Kanunu		→			

4. Bütçenin Hazırlanması Sürecinde Rol Alan Aktörler

Yeni Zelanda’da reform çalışmaları kapsamında yapılan düzenleme ile 1993 yılı sonunda, kamu hizmetinin yürütülmesinden sorumlu üç merkezi kuruluş ile 32 kuruluş tespit edilmiştir. Üç merkezi kuruluşun belirlenmesindeki ana fikir, kamu kesimindeki performansın tespit edilmesi, uygulanması ve izlenmesinin sorumlu ve ilgili kuruluş bazında ortaya konulmasıdır. Bu merkezi kuruluşlar;

- Başbakan ve Kabine,
- Hazine,
- Devlet Hizmetleri Komisyonu

şeklinde sıralanmaktadır (Yılmaz, 1999:52).

Bu merkezi kuruluşlardan Hazine ve Kabinenin bütçe sürecinde önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Hazine

Yeni Zelanda’da bütçeleme süreci büyük ölçüde Maliye Bakanının sorumluluğunda olan Hazinesinin koordinasyonu altında işlemektedir. Hazine, hükümetin en önemli ekonomik ve finansal danışmanı konumundadır. Hazinesinin, bakanlık harcama programlarını iz-

² Bu tablo, Yeni Zelanda Hazinesi tarafından 1996 yılında yayımlanan ve Yeni Zelanda kamu sektörü ile mali yönetim sistemini açıklayan “Putting it Together: An Explanatory Guide to the New Zealand Public Sector and Financial Management System” isimli çalışmadan alınmıştır.

lemek ve gözden geçirmek, gelir ve harcama tahminlerini hazırlamak gibi birçok sorumluluğu vardır (Blöndal, 2004: 317). Bütçeleme sürecinde Hazinesinin sorumluluğunda bulunan görevler şöyle sıralanabilir (Treasury of New Zealand, 2007: 8):

- Bütçe teklifleri hazırlanırken strateji ve önceliklerin belirlenmesi konusunda bakanlıklara tavsiyelerde bulunur.
- Harcama programlarının etkinlik ve verimliliği ile sunulan hizmetlerden elde edilen çıktıların hükümet hedeflerine uygunluğunu değerlendirir.
- Bakanlık tekliflerinde açıklanmayan mali ve siyasi riskler konusunda Maliye Bakanını bilgilendirir.
- Maliye Bakanına ve Kabineye maliye politikasının oluşturulması noktasında danışmanlık sağlar.
- Kamu borç yönetimini yürütür ve vergi politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunur.
- 2006 yılı Haziran ayından beri, her dört yılda bir *Uzun Vadeli Mali Durum Değerlendirmesi (Long Term Fiscal Position)* yaparak yayımlama görevini yürütmektedir.

Kabine (Bakanlar Kurulu)

Bütçeye ilişkin tercihlerinin belirlenmesi ve kararlarının alınması aşamasında Kabine (Bakanlar Kurulu) büyük rol üstlenmiştir. Kabine bu işlevini, bakanlardan oluşan Harcama Kontrol Komitesi aracılığıyla bakanlık bütçe tekliflerini incelemek suretiyle yerine getirmektedir (Blöndal, 2004: 318).

Kabine Komisyonlarında yapılan incelemeler sonucu oluşturulan tavsiyeler, onay için Kabineye sunulmaktadır. Kabinede alınan kararlar, ilgili bakan tarafından o bakanlığın sorumluluğundaki bölümler (departmanlar) aracılığıyla uygulamaya geçirilmektedir.

Kabine tarafından son karar verildikten sonra hazırlanmış olan bütçe, diğer dokümanları ile birlikte bütçe gününde parlamentoya sunulmaktadır. Uygulamada genellikle bütçe ve dokümanları, Mayıs veya Haziran ayında parlamentoya sunulmaktadır (Blöndal, 2004: 324).

Parlamento

Yeni Zelanda parlamentosu, Kraliçeyi temsil eden Genel Vali (Genaral Governor) ve üç yıllık dönem için seçilmiş vekillerden oluşan Temsilciler Meclisi (House of Representatives) olmak üzere ikili bir yapıya sahiptir. Yeni Zelanda'da bütçe ile ilgili konularda en üst merci parlamentodur.

Yeni Zelanda Parlamentosu bünyesinde 14 adet seçilmiş komisyon bulunmaktadır. Bütçe teklifleri Parlamentaoya geldiğinde, öncelikle ilgili komisyon tarafından incelenmektedir. Her komisyon, bütçe teklifleri üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda tahminlere ilişkin değerlendirmelerini 2 ay içinde bir raporla Meclise sunmaktadır.

Parlamento bünyesindeki *Maliye ve Harcama Komisyonu* ile *Kamu Yönetimi Komisyonu*, kamu mali yönetimi ile doğrudan bağlantılı komisyonlardır. Maliye ve Harcama Komisyonu, çok yıllık tahminler ve yılsonu mali durumu incelemektedir. Bütçe teklifleri parlamentoya geldiğinde öncelikle ilgili komisyon tarafından incelenmektedir (Treasury of New Zealand, 1996: 8).

Yeni Zelanda'da bütçenin parlamentodan geçirilememesi, hükümete karşı güvensizlik anlamına gelmekte ve bu durumda genel seçime gidilmektedir. Yeni Zelanda'da iktidar birçok parti arasında paylaşıldığından bütçe parlamentoya sunulmadan önce bütçe üzerinde büyük ölçüde mutabakat sağlanmış olmaktadır. Bu sayede hükümetler, bütçenin parlamentodan geçirilememe ihtimali düşürmüş olmaktadır (Blöndal, 2004: 327).

Parlamentoda mali yıl bütçe kanunu üzerinde yapılan ilk inceleme, bütçenin parlamentoya sunulduğu Bütçe Gününde (Budget Day) yapılmaktadır. Maliye Bakanının parlamentoda Bütçe Sunuş Konuşmasını (Budget Speech) yaptığı anda ise parlamentoda bütçe üzerindeki ikinci incelemeler de tamamlanmış olur (Treasury of New Zealand, 1996: 26).

Parlamento bünyesindeki Parlamento Denetim Ofisi ise harcamaların, verilen yetki dahilinde etkin ve muhasebe standartlarına uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığını incelemek ve bu konuda parlamentoyu bilgilendirmekle yetkilidir (Treasury of New Zealand, 1996: 8).

Harcamacı Bakanlıklar

1994 yılında çıkarılan Mali Sorumluluk Kanunu, bakanlık düzeyinde daha fazla yönetim sorumluluğu öngörmektedir. Bu doğrultuda harcamacı bakanlıklar, bütçelerin hazırlık aşamasında kilit rol üstlenmektedir. Buna göre bakanlıklar, bütçe sürecinin başlangıcında stratejik çalışmalar esnasında bir araya gelerek bütçe stratejilerini ve harcama önceliklerini belirlemektedir. Diğer taraftan ayrı ayrı her bir bakanlık düzeyinde ise o bakanlıktaki departmanların öncelikleri belirlenmektedir (Treasury of New Zealand, 2007: 9).

Bakanlıklar tarafından stratejiler ve harcama öncelikleri belirlendikten sonra hazırlanacak bakanlık bütçesinde bölümler halinde aşağıdaki bilgilere yer verilmektedir (Yılmaz, 1999: 32-33):

Birinci bölümde; o bakanlığın (sektörün) amaçları, hükümetin sektöre yönelik hedefleri ve sonuçları ile birlikte açıklanmaktadır. Bakanlığın çıktı sınıfları ve bunlara ilişkin sonuçlar ile bunlarda gözlemlenen gelişime yer verilmektedir.

İkinci bölümde; bakanlık için daha önceki bölümde açıklanmış olan çıktı sınıflarına ayrılan kaynaklara yer verilmektedir.

Üçüncü bölümde; çıktı sınıflarına ayrılan kaynaklara ilişkin olarak performans ölçümüne imkan tanıyacak bilgilere yer verilmektedir.

Dördüncü bölümde; o bakanlığın bütçesine, belirlenen çıktı sınıfları dışında yapılacak diğer tahsisatlara ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

Beşinci bölümde; bütçede öngörülen sermaye akışına ilişkin tahsisatlar açıklanmaktadır.

Son bölümde ise bakanlığın ilişkili olduğu KİT'lerden sağlanan gelirlere ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

5. Bütçe Hazırlık Sürecinde Yer Alan Belgeler

Bütçe Tahsisat Kanunu

Yeni Zelanda Bütçe Kanununda, bakanlıkların yapmayı veya geliştirmeyi taahhüt ettiği ana hizmetler fonksiyonel başlıklar halinde gösterilmektedir. Ayrıca, ekonomik ve mali yapı üç yıllık projeksiyonlar dahil olmak üzere ana hatlarıyla ele alınmakta, finansal yapı geçmiş dönem ve gelecek dönem verileri altında gözden geçirilmektedir.

Bütçe Konuşması

Bütçe Sunuş Konuşması, Parlamento İktüzüğü'ne göre bütçenin Meclise verildiği gün okunmasından sonra, Parlamentoda Maliye Bakanı tarafından ikinci kez okunması sırasın-

da hükümetin kendi bütçesine ilişkin olarak yaptığı açıklamadır.

Maliye Bakanı, hükümetin programını ve faaliyetlerini de göz önünde bulundurarak Mecliste Bütçe Konuşması yapmak suretiyle kanunun ikinci kez okunmasını sağlamış olmaktadır.

Bütçe Politikası Beyanı

Stratejik safhanın temel ürünü olan Bütçe Politikası Beyanı, bir Kabine metni olarak bakanların bütçe öncelikleri üzerindeki kararlarını yansıtmaktadır. Bu belge, hükümetin gelecek üç yıllık dönem için öngördüğü kamusal büyüklükleri ve uygulamayı hedeflediği politikaları bölümlere (departmanlara) ve toplumun diğer kesimlerine beyan etmesi açısından çok önemli bir bütçesel dokümandır. Kamu kuruluşları bütçelerini oluştururken bu metinde öngörülen noktaları başlangıç noktası almaktadır. Öte yandan, özel sektör, kamunun gelecek üç yıl için büyüklüğü ve faaliyet alanlarının ne olacağı konusunda daha net bir fikre sahip olmaktadır. Dolayısıyla kamunun ortaya çıkaracağı belirsizlik azaltılmaktadır (Yılmaz, 1999: 53-54).

Mali Strateji Raporu

Mali Strateji Raporu, Mali Sorumluluk Kanununa dayanılarak Maliye Bakanının imzası ile çıkarılmakta ve bütçe kanunu ile birlikte meclise sunulmaktadır (Treasury of New Zealand, 2007: 22). Bu raporda öncelikle bütçede öngörülen ekonomik ve mali güncelleştirmelerin, Bütçe Politikası Beyanında ortaya konan kısa vadeli niyetlerle uyumuna ilişkin bir karşılaştırma ve değerlendirme yapılmaktadır. Bu sayede bütçenin daha önceden çıkarılmış olan Bütçe Politikası Beyanı ile tutarlılığı değerlendirilmiş olmaktadır.

Mali Strateji Raporu ile Bütçe Politikası Beyanında açıklanan hedefler arasındaki tutarsızlıklar ve bu hedeflerde meydana gelen sapmaların gerekçeleri hükümet tarafından kamuoyuna açıklanmaktadır (Blöndal, 2004:326).

Ayrıca raporda ilgili mali yıl ve takip eden 2 yıla ilişkin olarak hükümetin gelir ve harca eğilimleri ile denge ve borç durumu ile ilgili bilgilere de yer verilmekte ve uzun vadeli amaçlara ilişkin olarak en az 10 yılı kapsayacak şekilde uzun vadeli projeksiyonlar yapılmaktadır (Treasury of New Zealand, 2007: 26).

Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu

Hazine tarafından hazırlanan rapor, altı aylık ve on iki aylık olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Altı Aylık Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporunda öncelikle dünya ekonomisindeki değişimler dikkate alınarak ülkede var olan ekonomik yapının genel bir değerlendirilmesi yapılmaktadır. Raporda büyüme, gayri safi yurtiçi hasıla düzeyi, ödemeler bilânçosu, istihdam ve enflasyon oranları ile finansal belirsizlikler gibi bir takım makro büyüklüklere ilişkin tahminler ve bu göstergeleri etkileyen unsurlara ve bunlarda ortaya çıkabilecek değişikliklere yer verilmektedir.

Ekonomik görünüm ve makroekonomik tahminler tamamlandıktan sonra bu defa mali göstergeler ayrıntılı bir şekilde açıklanarak mali yapı değerlendirilmektedir. Mali görünümün ortaya konulması aşamasında, mali performans tablosu, nakit akım tablosu, borçlanma tablosu gibi bir takım verilerden faydalanılmaktadır. (Blöndal, 2004: 326).

Altı Aylık (Aralık ayı) Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporunda yer alan değerlendirmelerin, takip eden altı aylık dönemi kapsayacak şekilde revize edilmesi sonucunda oluşturulan Bütçe Ekonomik ve Mali Güncelleştirme Raporu ise bütçe ile birlikte Meclise sunulmaktadır. Hazine tarafından hazırlanan bu rapor, Aralık Ayı Ekonomik ve Mali Güncelleştirmelerinin, bütçenin Meclise sunulması sırasında revize edilmesi ile oluşturulmaktadır. Bu raporda asıl olarak hedeflenen, ekonomik ve mali yapının Aralık Güncelleştirmesinden sonra ortaya çıkan yeni gelişmeleri kapsayacak şekilde revize edilmesidir.

Bölümlerin Tahmin Raporları

Bölüm tahmin raporları, kuruluşların mevcut performans gerçekleştirmelerine göre beklenen performanslarını ortaya koyan bir çalışmadır. Bu raporlar, bölümlerden (departmanlardan) sorumlu ilgili bakanlıklar adına Maliye Bakanı tarafından bütçeyle birlikte Meclise sunulmaktadır.

6. Türkiye İçin Alınacak Dersler

Türkiye’de mali saydamlığın ve mali disiplinin sağlanmasını temel alan 5018 sayılı Kanun ile bütçe kapsamının genişletilmesi, bütçe hazırlama ve uygulama sürecinde etkinliğin artırılması, mali yönetimde şeffaflığın sağlanması ve kalkınma planları ile bütçeler arasında sıkı bir bağ kurulması gibi birçok önemli ilke hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen reformların sacayaklarından birisi de orta vadeli harcama sistemi olmuştur. Türkiye’de 2006 yılından beri uygulanan sistemde hali hazırda güçlendirilmesi ya da geliştirilmesi gereken unsurlar bulunmaktadır.

Bu kapsamda, 1970’li yıllar ve devamında yaşanan kriz süreci ardından gerçekleştirdiği ve orta vadeli harcama sistemine geçişi de içeren aşamalı reform çalışmalarında başarı gösterdiği genel kabul gören Yeni Zelanda orta vadeli harcama sistemi, Türkiye orta vadeli harcama sistemi uygulamasında karşılaşılan bazı sorunların çözümünde aydınlatıcı olacaktır.

Türkiye’de bütçeleme süreci bölünmüş bir yapı arz etmektedir. Türkiye’de merkezi yönetim bütçesini hazırlama görevi Maliye Bakanlığına ait iken yatırım bütçesini hazırlama görevi Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına aittir. Bölünmüşlük hem maliye politikasının merkezi ve etkin bir şekilde belirlenmesini hem de bütçe sürecinin işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu tür bir yapının, etkin bir bütçe süreci ve kontrolü için uygun olmadığına uluslararası çalışmalarda da değinilmektedir.³ Yeni Zelanda’da bütçeleme süreci büyük ölçüde Maliye Bakanının sorumluluğunda olan Hazinesinin koordinasyonu altında işlemektedir. Bütçeleme sürecinden temel olarak tek bir kurumun sorumlu olması eşgüdüm ve kaynak dağılımında yaşanabilecek problemleri bertaraf etmekte, bürokratik işlemlerin azaltılmasını da sağlamaktadır.

Türkiye’de orta vadeli harcama sisteminin temelini oluşturan politika belgelerine bakıldığında, bütçeleme sürecindeki bölünmüş yapının belgelere de yansıdığı görülmektedir. Orta vadeli harcama sistemi içerisindeki iki önemli belgeden Orta Vadeli Program Devlet Planlama Teşkilatınca hazırlanmakta ve Bakanlar Kurulunca kabul edilmekte; Orta Vadeli Mali Plan ise Maliye Bakanlığınca hazırlanmakta ve Yüksek Planlama Kurulu kararı ile kabul edilmektedir. Söz konusu belgelerden Orta Vadeli Program, kalkınma planları, stratejik planlar ve genel ekonomik koşulların gerekleri doğrultusunda makro politikaları, ilkelere, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri de kapsayacak şekilde

³ Bkz. World Bank-SIGMA “SIGMA Support for Improvement in Governance and Management A Joint Initiative of the OECD and the European Union, Principally Financed by the EU Turkey Public Expenditure Management System Assessment”, (2008), s.3; OECD, “Budgeting in Turkey”, OECD Journal on Budgeting, Volume 7, No:2, (2007), s.32.

de hazırlanmakta ve sistemde makroekonomik çerçeve olarak işlev görmektedir. Orta Vadeli Mali Plan ise Orta Vadeli Program ile uyumlu olmak üzere, gelecek üç yıla ilişkin toplam gelir ve gider tahminleri ile birlikte hedef açık ve borçlanma durumu ile kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını içermektedir. Politika belgelerinin ayrı birimlerce hazırlanması politikalar arasında eşgüdüm sorununa ve kaynak tahsisinde problemlere yol açmaktadır. Yeni Zelanda'da ise çok yıllık bütçeleme çalışmalarının temelini oluşturan stratejik çalışmaların temel ürünü Bütçe Politikası Beyanıdır. Bütçe Politikası Beyanı ile hükümetin gelecek üç yıllık dönem için öngördüğü kamusal büyüklükler ve uygulamayı hedeflediği politikalar belirlenmektedir. Stratejik safhanın en önemli çıktısı olan Bütçe Politikası Beyanı, bir Kabine metni olarak bakanların bütçe öncelikleri üzerindeki kararlarını yansıtmaktadır.

Türkiye'de orta vadeli harcama sistemi esnek bir yapıya sahiptir. Esnek yapıda belirlenen tavanlar makro ekonomik koşullara göre yıldan yıla revize edilmektedir. Böylece, bütçenin bir maliye politikası aracı olarak daha esnek yapıda kullanılabilmesi mümkün hale gelmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'de kamu idareleri, Maliye Bakanlığına bütçe tekliflerini tavanlara uygun olarak üç yıllık dönemler itibarıyla vermektedir. Ancak bütçe tekliflerinin Parlamentoda onaylanma sürecine bakıldığında sadece izleyen yıl bütçesine ilişkin gider ve gelir cetvellerinin kamu idareleri itibarıyla görüşüldüğü ve bölümler halinde oylanıldığı, sonraki iki yıla ilişkin bütçelerin ise tahmin niteliğinde Parlamentoya sunulduğu ve oylanmadığı görülmektedir. Sonraki iki yıla ilişkin tavanlar, esnek yapının bir sonucu olarak makro ekonomik değişikliklere göre revize edilmekte ve bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Cari yılın bütçesinde ise bütçe tavanları bağlayıcılığa sahiptir. Ancak uygulamada, esnek sistemde var olması gereken bu bağlayıcılık yumuşatılmakta, bütçe uygulaması sırasında gerçekleştirilen ödenek aktarması ve ödenek eklemesi gibi bütçe işlemleri harcama tavanlarında yukarı yönlü sapmalara sebebiyet vermekte ve mali disiplini bozucu etki yaratmaktadır. Yeni Zelanda'da ise sabit harcama çerçevesi uygulanmaktadır. Bütçe kanununda belirlenen miktarlar, ilgili bakanlık için gelecek yıl ve takip eden iki yıl için bütçe tavanı olarak kabul edilmektedir. Sistemde, maliyetlerde artışa ve hükümetin mali ve politik hedeflerinden sapmalara yol açabilecek ilave harcamalara istisnai durumlar haricinde izin verilmemektedir. Böylece, tavanlara uyum yüksek olmakta ve kamu idareleri üzerindeki harcama kontrolü daha kolay sağlanmaktadır.

Bütçe tavanlarının bağlayıcılığının sağlanması için harcama tavanlarının belirlenmesi aşamasında, kurum taleplerinin dikkate alınması da gerekmektedir. Türkiye'de gerek Orta Vadeli Programda gerekse de Orta Vadeli Mali Planda sırasıyla gelecek üç yıla ilişkin öncelikler ve harcama tavanları belirlenirken, bakanlıkların görüşleri dikkate alınmamaktadır. Politika belgelerinde harcama tavanlarının belirlenmesi aşamasında, kamu idarelerinin önceliklerinin ve taleplerinin dikkate alınmıyor olması ise ilerleyen süreçte ödenek üstü taleplere yol açmakta ve tavan içine sığmayan kurum talepleri için daha sonra ayrıca bir çalışma yapılmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla bütçe tavanlarının bağlayıcılığa da azalmış olmaktadır. Yeni Zelanda'da ise, bütçeleme sürecinin ilk aşaması olan stratejik safhada gelecek üç yıla ilişkin bütçe stratejileri belirlenirken bakanlıklar ile birlikte teknik çalışmalar yürütülmekte ve böylece bakanlıkların talepleri sürecin başlangıcında dikkate alınmaktadır. Ayrıca, bütçe hazırlık süreci içerisinde bakanlıkların, üç yıl için belirlenmiş olan temel bütçe büyüklükleri dışına çıkmasına izin verilmemektedir. Bakanlıkların bu yönde ortaya çıkması muhtemel talepleri, bütçe yasalasından önce parlamentoda Kabine tarafından incelenmekte, ardından da parlamento tarafından onaylandıktan sonra bütçeye eklenebilmektedir.

Orta vadeli harcama çerçevesinin kendinden beklenen faydaları sağlayabilmesi için politika belgelerinde beyan edilen öncelikler ile bütçe hazırlık süreci sonunda önceliklere uyum durumunun ortaya konulması da önem arz etmektedir. Türkiye’de politik önceliklerin belirlendiği orta vadeli programdan bütçenin kanunlaşmasına kadar olan süreçte meydana gelen değişiklikleri değerlendirmeye tabi tutan bir belge bulunmamaktadır. Bu durumda, bütçe hazırlık süreci başlangıcında belirlenmiş olan öncelikler ile bütçe hazırlık süreci sonunda bu önceliklerin gerçekleşme ya da değişme durumu arasında bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Yeni Zelanda’da ise, Bütçe Kanunu ile birlikte Meclise sunulan Mali Strateji Raporunda, bütçede öngörülen ekonomik ve mali güncelleştirmelerin, Bütçe Politikası Beyanında ortaya konan kısa vadeli niyetlerle uyumuna ilişkin bir karşılaştırma ve değerlendirme yapılmaktadır.

Öte yandan, Türkiye’de orta vadeli harcama sisteminin işleyişinde bütçe hazırlama takviminin Yeni Zelanda’ya göre görece kısa olduğu göze çarpmaktadır. Orta vadeli harcama sisteminin işleyişinde, bütçe hazırlama takvimi yeterli düzeyde uzun değilse bütçe hazırlama sürecinin herhangi bir aşaması mutlaka kısıtlanacak ya da tam tersine eğer süreç çok uzun olursa bütçe hazırlık sürecinde dikkate alınan varsayım ve amaçlarda meydana gelebilecek değişiklikler bütçe kanun tasarısının yeniden gözden geçirilmesini gerektirebilecektir. Türkiye’de bütçeleme takviminin toplam uzunluğu yaklaşık sekiz aydır ve değişen kamu mali yönetim sisteminin kamu idarelerine yüklediği yeni görev ve sorumluluklar da göz önünde bulundurulduğunda bu zaman dilimi yetersiz kalmaktadır. Yeni Zelanda’da bütçeleme süreci ise yaklaşık on iki aydır. Yeni Zelanda’da çok yıllık bütçelemeye ilişkin çerçeveyi ortaya koyan ve çok yıllık projeksiyonların yapıldığı stratejik aşama tek başına yaklaşık altı ay sürmektedir.

Son olarak, Türkiye orta vadeli harcama sisteminde, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Tasarısı, Genel Kurulda görüşülmeden önce kırk üyeden kurulu olan Plan ve Bütçe Komisyonunda elli beş gün içerisinde görüşülmekte ve kabul edilerek Genel Kurula sunulmaktadır. Yeni Zelanda’da ise bütçe teklifleri parlamentoya geldiğinde, her bir bakanlığın bütçesi Maliye ve Harcama Komisyonunca ilgili olduğu sektörel komisyona sevk edilmektedir. Sektörel komisyonlar kendilerine gelen bakanlık bütçe tekliflerinde yer alan harcama tavanlarını ve ödenek taleplerini incelemektedir. Her bir sektörel komisyon, yaptığı incelemelerin sonuçlarını bir raporla iki ay içinde parlamentoya sunmaktadır. Böylece, her bir bakanlık bütçesi, o konuda uzmanlaşmış komisyonlarca ayrıntılı olarak incelenmekte ve Türkiye ile karşılaştırdığımızda çok daha teknik ve uzun süren bir çalışma gerçekleşmiş olmaktadır.

Sonuç

Orta vadeli harcama sistemi kapsamında Yeni Zelanda’da bütçe hazırlık çalışmaları, genel olarak Hazine’nin koordinasyonu altında işlemektedir. Ancak bakanlık bütçelerinin hazırlanmasında harcamacı bakanlıklara daha fazla yönetim sorumluluğu tanınmıştır. Yeni Zelanda’da, stratejik hedef ile politikaların belirlendiği ve bakanlıklarla birlikte teknik çalışmaların yürütüldüğü stratejik çalışmaların tamamlanmasını takiben bakanlık bütçelerinin hazırlanmasına geçilmektedir.

Bütçe sürecinin başlangıcında yapılan stratejik çalışmalar, orta vadeli harcama çerçevesinin oluşturulmasında da büyük önem taşımaktadır. Stratejik aşamada gerçekleştirilen bu çalışmalar sırasında alınan bütün kararlar, Bütçe Politikası Beyanı belgesinde toplanmak-

tadır. Hazine tarafından hazırlanan ve Maliye Bakanı'nın onayı ile yayımlanan bu politika belgesinde, hükümetin kısa vadeli niyetleri, uzun vadeli amaçları ve mali önceliklerine ilişkin bilgilere yer verilmekte ve bunlar kamuoyuna ve diğer kamu kuruluşlarına açıklanmaktadır. Bakanlık bütçeleri hazırlanırken, Bütçe Politikası Beyanında yer verilen öncelikler, kısa vadeli niyetler ve uzun vadeli amaçlar temel çıkış noktası olarak kabul edilmektedir.

Orta vadeli planlama çalışmalarının temel çıktısı olan Bütçe Politikası Beyanı belgesinin parlamentoya sunulması, Yeni Zelanda'da orta vadeli planlama kapsamında alınan kararların ve harcama tavanlarının bağlayıcılığını artıran bir unsurdur. Nitekim bütçe hazırlık süreci içerisinde bakanlıkların, üç yıl için belirlenmiş olan temel bütçe büyüklükleri dışına çıkmasına izin verilmemektedir. Bakanlıkların bu yönde ortaya çıkması muhtemel talepleri, bütçe yasalaşmadan önce parlamentoda Kabine tarafından incelenmekte, ardından da parlamento tarafından onaylandıktan sonra bütçeye eklenebilmektedir.

Ayrıca Mali Sorumluluk Kanununun bir gereği olarak 1990'lı yıllarda bütçe sürecine dahil edilen düzenli raporlama ilkesi sayesinde kısa ve uzun vadeli politika tercihlerinin tutarlılığı sürekli olarak izlenebilmektedir. Bu da orta vadeli planlamanın güvenilirliğini artıran bir unsurdur.

Türkiye'de orta vadeli harcama sistemi, 2006 yılından beri 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri çerçevesinde uygulanmaktadır. Gerekli yasal düzenlemelerin ardından sistemin başarılı bir şekilde işlemesi için gerçekleştirilen çalışmalar sonucu geline nokta güçlendirilmesi ya da değiştirilmesi gereken bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar genel olarak; mali yapıdaki bölünmüşlüğü ortadan kaldırılması, orta vadeli harcama sistemi çerçevesinde belirlenen harcama tavanlarının bağlayıcılığının artırılması, söz konusu tavanların belirlenmesi aşamasında daha katılımcı bir sürecin izlenmesi ile bütçe tekliflerinin hazırlanması ve bu tekliflerin görüşülmesi aşamalarında etkinliğin artırılması amacıyla bütçe hazırlık sürecinin uzatılması olarak sayılabilir.

Orta vadeli harcama sisteminin işleyişinde başarılı bir ülke olan ve söz konusu sistemde yaklaşık yirmi yıllık bir geçmişi olan Yeni Zelanda uygulamasından, orta vadeli harcama sistemi uygulamasında henüz beşinci uygulama yılına giren ve bazı sorunlarla karşı karşıya olan Türkiye'nin çıkaracağı dersler bulunmaktadır.

Kaynakça

Blöndal, Jón R. (2004), "The Legal Framework for Budget Systems an International Comparison" [(eds.) I. Lienert, M. K. Jung (2004), *New Zealand, OECD Journal on Budgeting Special Issue, Volume 4, No. 3*] içinde: 311- 342.

New Zealand Minister of Finance (2006), *Budget Policy Statement 2007, released 19 December 2006*, <http://www.treasury.govt.nz>.

The Treasury of New Zealand (1996), Putting it Together: An Explanatory Guide to the New Zealand Public Sector and Financial Management System, June 1996, <http://www.treasury.govt.nz/publications/guidance/publicfinance/pit> (Erişim Tarihi: 13/10/2009).

Treasury of New Zealand (2007), Budget Process Overview for Departments and Ministers Offices 2008, released 12 November 2007, <http://www.treasury.govt.nz>.

Yılmaz, H. H. (1999), *Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması: Yeni Zelanda Örneği, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Mayıs 1999*.

<http://www.oecd.org>